

Pałący problem z barszczami

2015-07-08

Barszcz Sosnowskiego i barszcz Mantegazziego są pochodzącymi z rejonu Kaukazu roślinami inwazyjnymi, niezwykle trudnymi do zwalczania, łatwo zajmującymi nowe tereny i powodującymi degradację środowiska przyrodniczego, a przy tym niebezpiecznymi dla ludzi i zwierząt.

Sok świeżych roślin zawiera furokumarynę, toksyczną substancję, która pełni funkcję obronną przed organizmami żywiącymi się roślinami. Związek ten pod wpływem promieni słonecznych powoduje poparzenie skóry. Bolesne pęcherze i zaczerwienienia pojawiają się do 48 godzin po ekspozycji na promieniowanie słoneczne skóry, która miała kontakt z sokiem barszczy. Objawy w postaci zaczerwień, ciemnych plam lub blizn mogą utrzymywać się na skórze przez kilka miesięcy, a czasem nawet lat. W skrajnych przypadkach może dojść do rozległej martwicy skóry, wymagającej interwencji chirurgicznej. Innymi skutkami kontaktu z furokumarynami są efekty ogólnoustrojowe: nudności, bóle głowy, wymioty a nawet urazy oczu. W upalne dni olejki eteryczne mogą transpirować z powierzchni roślin i unosić się w powietrzu, dlatego do poparzeń może dojść nawet bez bezpośredniego kontaktu z barszczami.

W Polsce barszcze kaukaskie występują w każdym województwie, a liczba ich stanowisk z roku na rok wzrasta. Rośliny te mają dużą zdolność do regeneracji, są odporne na środki do zwalczania chwastów i bardzo łatwo się rozmnażają - pojedyncza roślina wytwarza przeciętnie kilkadziesiąt tysięcy nasion, które mają zdolność do kiełkowania nawet przez 5 lat. Wszystko to sprawia, że zwalczanie barszczy jest niezwykle trudne i wymaga systematycznych działań realizowanych przez kilka kolejnych lat.

Badania dotyczące oceny skali inwazji barszczu Sosnowskiego i barszczu Mantegazziego na terenie Polski od wielu lat prowadzi pracownia Stosowanej Ekologii Roślin Wyższej Szkoły Ekologii i Zarządzania w Warszawie. Efektem tych działań jest *Raport Końcowy Ogólnopolskiego Spisu Powszechnego Barszczu Sosnowskiego i Barszczu Olbrzymiego 2012*. Zebrano w nim informacje o lokalnym występowaniu barszczy kaukaskich, stworzono mapy i bazy stanowisk, przeanalizowano rozmieszczenie stanowisk barszczy na terenie Polski i przygotowano prognozę kierunków rozwoju inwazji. Stworzono również serwis internetowy barszcz.edu.pl, w którym, prócz wspomnianego Raportu, znaleźć można wiele cennych informacji na temat barszczy kaukaskich, metod ich zwalczania. Dostępne są tam również formularze umożliwiający zgłaszanie stanowisk tych niebezpiecznych gatunków roślin, jeżeli pojawiają się w Państwa okolicy.

Na zlecenie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska Fundacja „Pałący Problem – Heracleum” wykonała ekspertyzę „Wytyczne dotyczące zwalczania barszczy Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*) i barszczu Mantegazziego (*Heracleum mantegazzianum*) na terenie Polski”. Dokument stanowi kompendium wiedzy o biologii tych inwazyjnych gatunków i ich wpływie na środowisko przyrodnicze oraz organizmy żywe, w tym na zdrowie człowieka. W opracowaniu można także znaleźć przegląd metod zwalczania barszczy oraz potencjalne źródła finansowania działań zmierzających do wyeliminowania populacji tych gatunków ze środowiska przyrodniczego.

Zwalczanie barszczu leży w kompetencjach gmin (zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym) i **może być finansowane ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej** (w przypadku obszarów chronionych) **oraz wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej** (WFOŚiGW).

Obecnie Ministerstwo Środowiska z pomocą Narodowego Funduszu prowadzi dwa projekty polegające na inwentaryzacji i badaniu sposobów zwalczania i usuwania barszczu Sosnowskiego. Obejmują one:

- gminy powiatu sanockiego (**Program ochrony rodzimej flory powiatu sanockiego przed gatunkami inwazyjnymi oraz ograniczenia ich rozprzestrzeniania się i wnikania w obręb Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Karpaty Wschodnie**) – koszt realizacji to 1 219 201 zł, z czego dofinansowanie wynosi 85% kosztów (tj. 1 036 320,85 zł);
- gminy województwa małopolskiego (**Środowisko bez barszczu Sosnowskiego (Heracleum sosnowskyi Manden)**) – koszt realizacji to 3 798 806 zł, z czego dofinansowanie wynosi 85% kosztów (tj. 3 228 985,00 zł).

Walkę z barszczem podjął także **WFOŚiGW w Krakowie**, który 30 czerwca 2015 r. zatwierdził program priorytetowy „Likwidacja barszczu Sosnowskiego na terenie województwa małopolskiego”. Realizacja programu jest zaplanowana na 4 lata (2015-2018), a alokacja środków wynosi łącznie 2 mln zł. Program skierowany jest do jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego, które mogą się ubiegać o dotację w wysokości do 90% kosztów kwalifikowanych zadania. Termin składania wniosków w 2015 r. upływa 31 sierpnia, a budżet programu na ten rok wynosi 0,5 mln zł.

WFOŚiGW w Szczecinie realizuje program, który finansuje działania związane z usuwaniem barszczu Sosnowskiego na terenie województwa zachodniopomorskiego. Na ten cel przewidziano 300 tys. zł do wykorzystania w 2015 r., z czego wysokość dofinansowania może wynosić maksymalnie do 75% kosztów kwalifikowanych zadania. Program jest przeznaczony dla jednostek samorządu terytorialnego (jst) i jednostek sektora finansów publicznych (jsfp) z województwa zachodniopomorskiego. Wsparciem finansowym mogą zostać objęte grunty, których właścicielami są jst, państwowe jednostki budżetowe, stowarzyszenia, fundacje, osoby fizyczne, osoby prawne, jsfp, kościoły i związki wyznaniowe oraz wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie (z uwzględnieniem przepisów dotyczących pomocy publicznej). Wnioski są przyjmowane aż do wyczerpania środków przeznaczonych na ten cel na 2015 rok.

Eliminacja obcych gatunków inwazyjnych, m.in. barszczu Sosnowskiego, jest priorytetem również dla **WFOŚiGW w Gdańsku**. Fundusz udzielił dotacji w wysokości 55 tys. zł na realizację zadania „Likwidacja barszczu Sosnowskiego na terenie gminy Kępnice - etap I”. Całkowity koszt przedsięwzięcia to 74 tys. zł. Planowane są kolejne działania, aby całkowicie zwalczyć barszcz Sosnowskiego w tej gminie.

WFOŚiGW w Poznaniu planuje ogłoszenie naboru wniosków na działania związane z likwidacją barszczu Sosnowskiego w III lub IV kwartale 2015 r. Środki na likwidację występowania tej rośliny będą mogły zostać wykorzystane w 2016 roku.